

Maud Kooijman, Frans Corten, Noks Nauta en Annette Verhoef

Verwaarloosd talent... **Hoogbegaafde volwassenen** **daar valt meer uit te halen!**

Bijeenkomst op uitnodiging van OCW
In aanwezigheid van EZ, SZW en VWS

juli 2009
Den Haag, Ministerie van OCW, Bolognazaal

Colofon

Uitgever: OYA Productions, Ede
Vormgeving en druk: Verhoef & Co, Emmen
Oplage: 50 exemplaren

© 2009 Maud Kooijman, Frans Corten, Noks Nauta

Uit deze uitgave mag geciteerd en gekopieerd worden onder vermelding van de titel en de auteurs.

Correspondentie: maud.kooijman@oya-productions.nl

Inhoud

Inleiding	5
Programma	6
Deel I	
Wie zijn wij?	8
Wat bent u?	9
Delphi-model Hoogbegaafdheid® ...	10
... in woorden vertaald	11
Cijfers rond onderzoek, symposium en boek	12
Conclusies boek	13
Deel II	
IQ-curve	16
Aantal hoogbegaafde volwassenen	17
Functioneren hoogbegaafde volwassenen	18
Per ministerie	
- Economische Zaken	19
- Sociale Zaken en Werkgelegenheid	20
- Volksgezondheid, Welzijn en Sport	21
- Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	22
Organisatiegraad hoogbegaafde volwassenen	23
Bestaande aandacht voor hoogbegaafde volwassenen	24
Overheidsaandacht voor hoogbegaafde volwassenen	26
Dringende vragen en intrigerende ideeën	27

Inleiding

Aandacht voor hoogbegaafde *volwassenen* is er slechts mondjesmaat. Over wat hoogbegaafdheid op latere leeftijd met mensen doet, over wat hoogbegaafdheid betekent voor hun leven, hun loopbaan, hun relaties en hun welbevinden, is opvallend weinig bekend. Het lijkt wel alsof hoogbegaafdheid wordt gezien als een jeugdprobleem, waar je in de loop der jaren als het ware 'overheen groeit'.

Wij geloven daar niets van. Wij zijn ervan overtuigd - want wij zien het in de praktijk - dat hoogbegaafdheid ook op latere leeftijd het leven van mensen ingrijpend beïnvloedt en dat lang niet altijd op een positieve manier. Wij constateren dat volwassen hoogbegaafden betrekkelijk vaak in de knel komen en dat de samenleving hun talenten te weinig waardeert en benut.

Graag gaan wij met u in gesprek over het boek dat wij publiceerden - *'Hoogbegaafd. Dat zie je zó! Over zelfbeeld en imago van hoogbegaafden'*. Over de conclusies die daaruit te trekken zijn en de manieren waarop aandacht voor hoogbegaafde volwassenen vormgegeven kan worden.

Programma bijeenkomst

15.30_Opening door Renk Roborgh

Aanleiding en doel bijeenkomst. Werkwijze en voorstellen gasten

15.40_Interactieve boekpresentatie door Maud Kooijman, Noks Nauta en Frans Corten

Hoogbegaafde volwassenen. Wat zijn dat? Hoe zien ze eruit? Waaraan herken je ze? Waarom verstoppen ze zich? Hoe is het om als volwassene hoogbegaafd te zijn? Wat zijn de sterke punten en de valkuilen? Gaat het alleen om intellectueel-cognitieve gaven? Hoe zit het met die excellente prestaties? Zijn het altijd moeilijke mensen?

Samen met twintig experts ontwikkelde Maud Kooijman het 'Delphi-model Hoogbegaafdheid'. Dit is een existentieel model, dat empowerment van hoogbegaafden beoogt. Tijdens het symposium 'Hoogbegaafd. Dat zie je zó!' bleek dat volwassen hoogbegaafden zich bijzonder goed in het model herkenden. Zij gaven carte blanche om er verder mee aan de slag te gaan.

Het boek 'Hoogbegaafd. Dat zie je zó!' bespreekt de totstandkoming en de betekenis van het Delphi-model. Naast een historische terugblik gaat het in op de prestatiecontroversie: zijn excellente prestaties een noodzakelijke voorwaarde voor hoogbegaafdheid? Maar ook op de imago-problematiek van hoogbegaafden. De emancipatie van hoogbegaafden loopt 25 jaar achter op die van bijvoorbeeld homo's: gewone, maar zeker ook succesvolle hoogbegaafden zouden meer 'uit de kast' moeten komen.

Wij willen de resultaten van het boek met u bespreken. En samen met u conclusies trekken voor de toekomst.

16.20_In gesprek met vier ministeries onder leiding van Annette Verhoef

Welk belang heeft de Nederlandse samenleving bij hoogbegaafde volwassenen? Wat is het belang van de overheid (de ministeries) bij aandacht en zorg voor hoogbegaafde volwassenen? Welke culturele en economische betekenis hebben hoogbegaafden? Waarom zou de overheid zich met hoogbegaafde volwassenen bezig moeten houden?

Wij vertellen u wat wij - als professionals die zich richten op hoogbegaafde volwassenen - in de praktijk zoal tegenkomen aan problemen, knelpunten, maar ook aan kansen en beloften. Wij schetsen u de kosten en baten van verwaarlozing en miskenning, respectievelijk aandacht en ondersteuning van hoogbegaafde volwassenen. De vraag is hoe de aandacht voor hoogbegaafde volwassenen het beste vormgegeven kan worden.

Wij willen met u mogelijke strategieën en structuren verkennen. Zoals bijvoorbeeld een Landelijk Instituut Hoogbegaafdheid.

17.15_Afronding door Renk Roborgh met aansluitend een borrel

Wat is de kern van het probleem? Waaraan is behoefte? Inventarisatie ideeën en volgende stap.

Deel I

waar / niet waar?

'Hoogbegaafd ben je pas als je presteert'

Sterre was vroeger een zeer ondernemend meisje. Van jongs af aan was ze haantje de voorste. De lesstof op school kon haar niet zo boeien. Ze kreeg een MAVO-advies, maar spijbelde vaak.

Ofschoon ze altijd barstte van de ideeën en initiatieven, verliet ze het onderwijs zonder diploma. Ze vond werk in een snackbar, trouwde en kreeg twee kinderen. Enkele

jaren geleden liep ze vast in perfectionisme en dwangmatig gedrag. Na enige tijd bleek dat Sterre hoogbegaafd was en haar draai in dit leven volledig was kwijtgeraakt.

Na enige aarzeling werd ze lid van Mensa en alle puzzelstukjes vielen in elkaar. Sterre knapte enorm op. Ze werd hulptrainer bij het meisjesvoetbal, voltooide haar VMBO alsnog, startte een opleiding jeugdwerk en behaalt dit jaar haar diploma.

Wie zijn wij?

Maud Kooijman - van Thiel

Psychotherapeut en gezinssocioloog. Voorheen werkzaam bij het instituut voor Arbeidsvraagstukken (IVA) en bij de GGZ de Gelderse Roos. Sinds 2005 werkzaam in eigen praktijk (OYA psychotherapie en coaching) te Ede, gespecialiseerd in hoogbegaafde (jong)volwassenen. Ontwikkelde een model inzake de beleving van hoogbegaafdheid. Publiceerde 'Hoogbegaafd. Dat zie je zó! Over zelfbeeld en imago van hoogbegaafden'. (www.oya-psychotherapie.nl)

Frans Corten

Van oorsprong bioloog, studeert momenteel Psychosynthese. Sinds 1998 coach en loopbaanadviseur voor hoogbegaafden, sinds 2002 vanuit zijn bedrijf Werk en Waarde te Deventer. Frequent spreker over hoogbegaafdheid op symposia en congressen. Ontwikkelde werkvormen voor groepen hoogbegaafden en schreef diverse artikelen over hoogbegaafdheid, werk en loopbaan. (www.werkenwaarde.nl)

Noks Nauta

Bedrijfsarts en psycholoog. Promoveerde op samenwerken van huisartsen en bedrijfsartsen. Werkt aan kwaliteitsverbetering van bedrijfs- en verzekeringsartsen en aan deskundigheidsbevordering omtrent hoogbegaafdheid bij professionals, zoals psychologen en artsen. Verzamelt en verspreidt kennis over hoogbegaafde volwassenen. Publiceerde samen met Sieuwke Ronner 'Ongeleide projectielen op koers. Over werken en leven met hoogbegaafdheid'. (www.noksnauta.nl)

Annette Verhoef

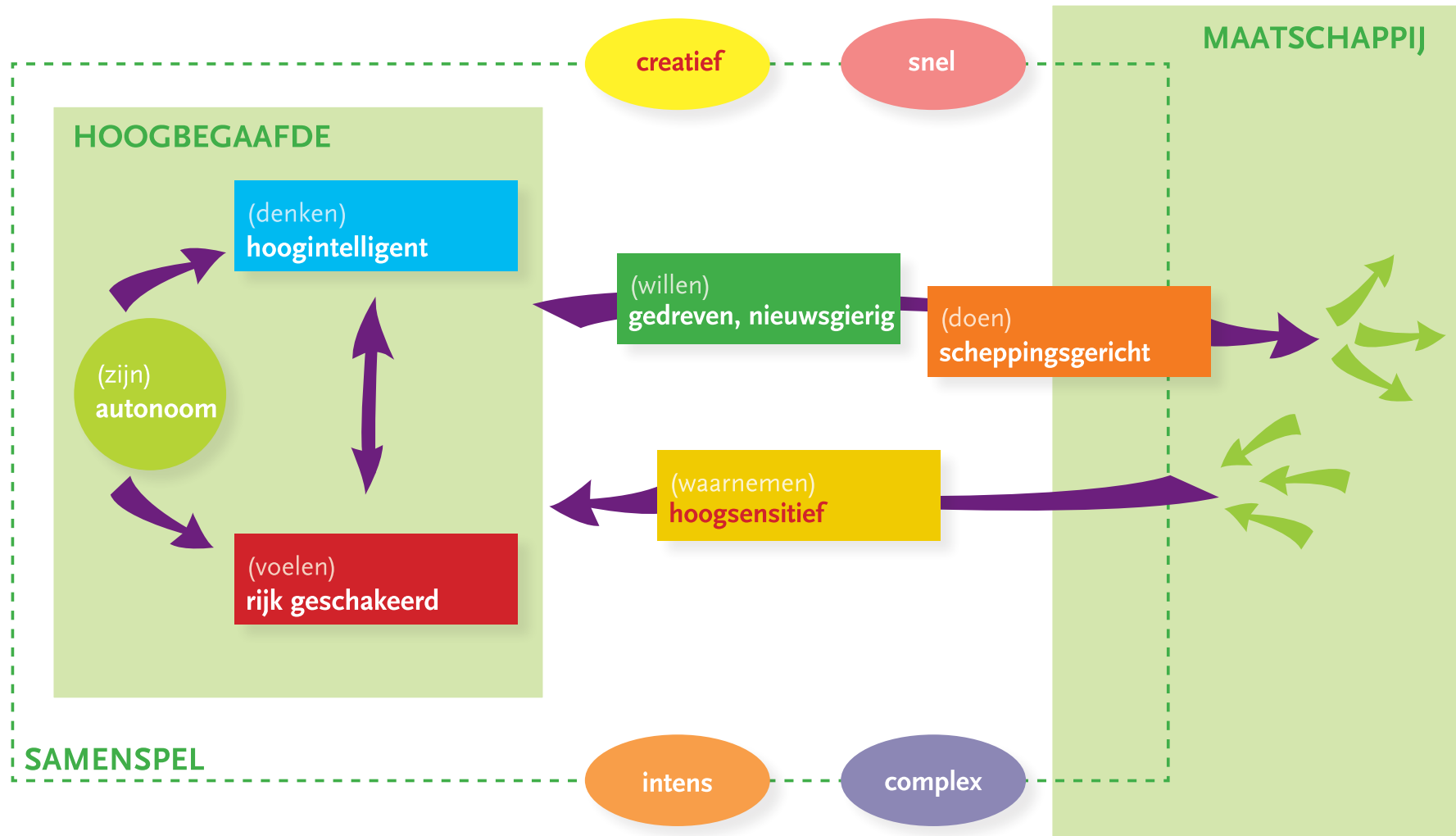
Communicatiedeskundige. Begon in het onderwijs en werkt nu sinds 13 jaar vanuit een eigen communicatiebureau met elf collega's aan communicatie en marketing-opdrachten voor het onderwijs, de overheid en het bedrijfsleven. Vertaalde het Delphi-model naar beelden en ontwierp de kaft '*Hoogbegaafd. Dat zie je zó!*'

Delphi-model Hoogbegaafdheid© ...

Uit: M.B.G.M. Kooijman - van Thiel (red). *Hoogbegaafd. Dat zie je zó! Over zelfbeeld en imago van hoogbegaafden.* OYA Productions, 2008

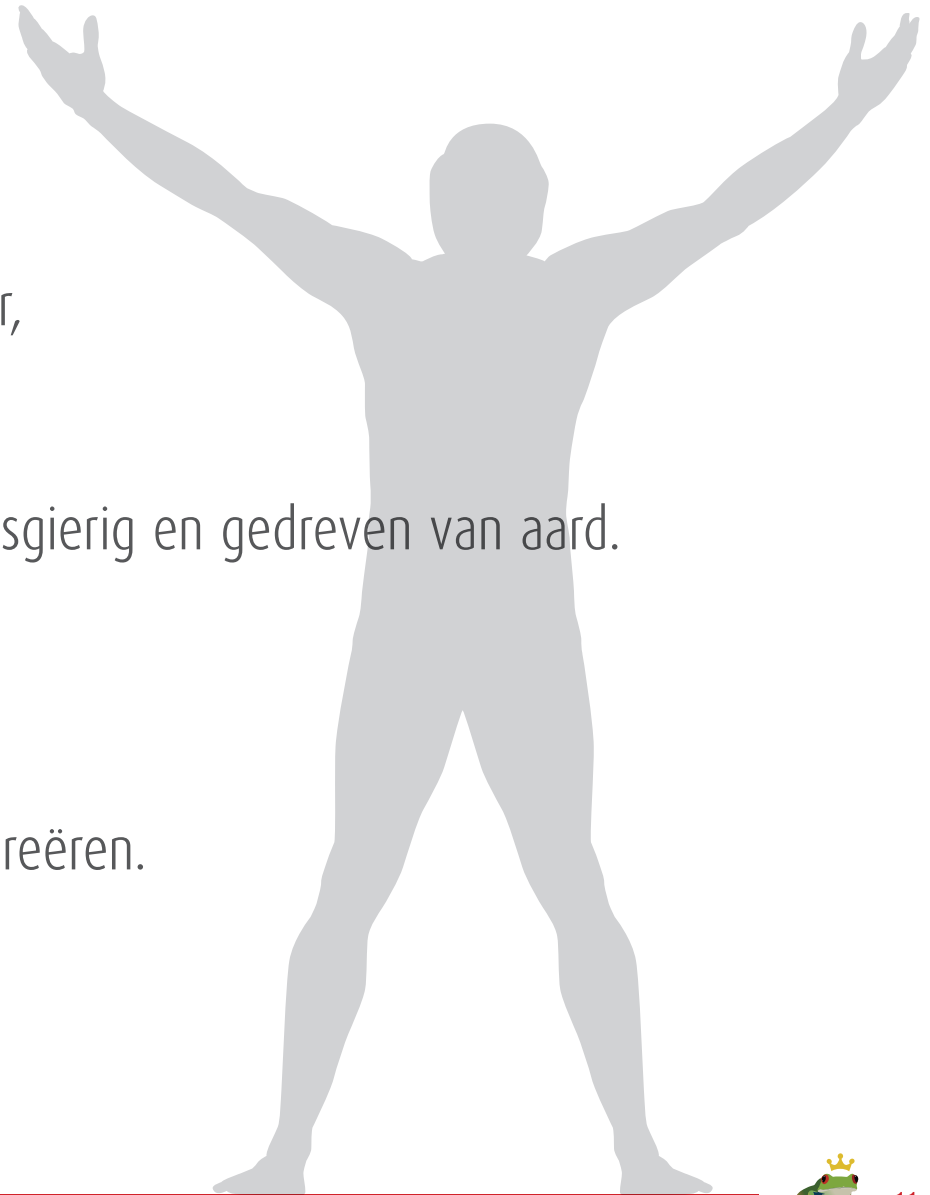
... in woorden vertaald

Een hoogbegaafde is een snelle en slimme denker,
die complexe zaken aankan.

Autonoom, nieuwsgierig en gedreven van aard.

Een sensitief en emotioneel mens, intens levend.

Hij of zij scheidt plezier in creëren.

Cijfers rond onderzoek, symposium en boek

Tabel 1 Delphi-onderzoek, symposium en boek 'Hoogbegaafd. Dat zie je zo!'

20	experts op gebied van hoogbegaafdheid werkten mee aan het Delphi-onderzoek ze zijn zelf hoogbegaafd en werken in de dagelijkse praktijk met hoogbegaafde kinderen en volwassenen
333	hoogbegaafde volwassenen vulden de enquête op de website in
175	symposiumgangers investeerden 155 euro, veelal uit eigen middelen en waren zeer enthousiast (gaven zeer hoge cijfers aan de verschillende symposiumonderdelen)
900	boeken zijn verkocht sinds november 2008 terwijl het boek niet in de boekhandel en ook niet via bol.com verkrijgbaar was
86	hoogbegaafden - dat is 10% van de kopers - reageerden per mail hun reacties waren emotioneel en enthousiast

Er bestaat bij de doelgroep kennelijk een flinke bereidheid om tijd en geld te investeren in kennis over hoogbegaafdheid bij volwassenen. Ook bestaat er een grote behoefte aan uitwisseling met andere hoogbegaafden op het gebied van hoogbegaafdheid bij volwassenen.

Conclusies boek

Historische schets

Tot vijf jaar geleden was er nauwelijks aandacht voor hoogbegaafde volwassenen. En als er al aandacht voor hen was, dan ging die nauwelijks verder dan aandacht voor ouders van hoogbegaafde kinderen. Ook wereldwijd is de aandacht voor hoogbegaafde volwassenen minimaal.

Literatuurstudie

Er is zeer weinig literatuur over de beleving van hoogbegaafdheid bij volwassenen. Theorievorming rond hoogbegaafdheid is bijzonder gekleurd door pedagogische en onderwijskundige theorieën. Daardoor is er een grote nadruk komen te liggen op prestaties.

Delphi-onderzoek

Het Delphi-onderzoek toont aan dat hoogbegaafden-experts samen veel kennis over hoogbegaafdheid bij volwassenen in huis hebben en deze expliciet kunnen maken. De consensus over het ontwikkelde model is hoog.

Delphi-model

Het Delphi-model staat als een huis: een controlerende leide niet tot verdenking op hiaten. Hoogbegaafde volwassenen herkennen zich bijzonder in het model en worden er vaak emotioneel door geraakt.

Prestatiecontroverse

Prestaties zijn geen goede maatstaf voor hoogbegaafdheid. Wat hoogbegaafden wel kenmerkt is een grote scheppingsgerichtheid, een groot plezier in creëren. Grote prestatiedruk leidt tot faalangst.

Imago en emancipatie

De emancipatie van hoogbegaafden loopt zo'n twintig jaar achter op die van bijvoorbeeld homo's. Rondom hoogbegaafdheid zouden veel meer commerciële activiteiten ontplooid kunnen worden.

Publiek

Het symposiumpubliek was razend enthousiast en wilde méér. Er bestaat een grote behoefte aan betrouwbaar, theoretisch én toegepast onderzoek naar hoogbegaafde volwassenen. Tevens bestaat er een grote behoefte aan professionalisering van de begeleiding van hoogbegaafde volwassenen.

Toekomst

Meer aandacht voor hoogbegaafde volwassenen?

waar / niet waar?

'Hoogbegaafd? Sociaal onhandig dus!'

Deel II

Lijpke heeft een eigen bedrijf, 'MANVANSTAAL' geheten. Hij maakt in zijn werkplaats voor diverse opdrachtgevers driedimensionale objecten van staal, gecombineerd met hout, water of andere materialen.

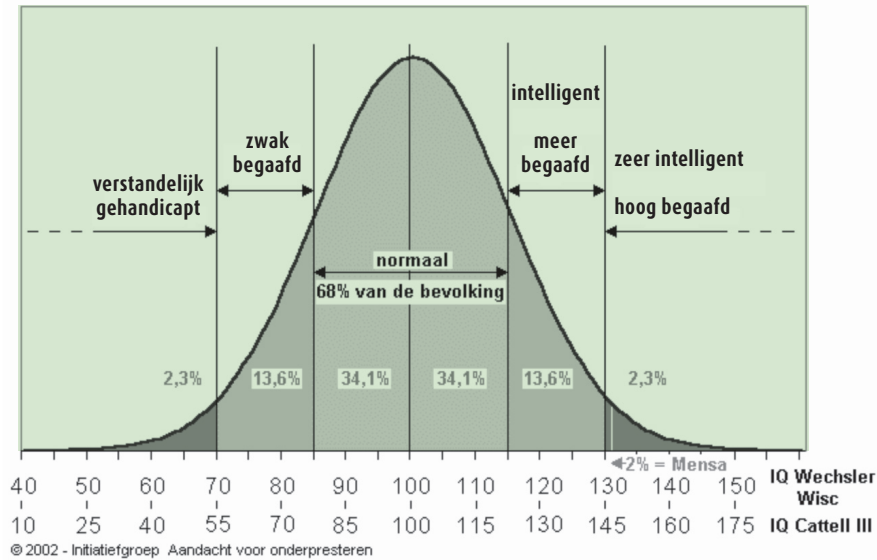
Hij is hoogbegaafd, maar weet dat pas sinds enkele jaren. Op het symposium 'Hoogbegaafd? Dat zie je zó!' ontmoette hij iemand van het Centrum voor Creatief Leren, die hem uitnodigde om te komen kijken op zijn speciale school voor vastgelopen hoogbegaafde kinderen.

Van het een kwam het ander en Lijpke heeft daar in Sterksel inmiddels een smidse gebouwd, waar hij hoogbegaafde kinderen laat kennismaken met het vak van smid.

waar / niet waar?

'Hoogbegaafden zijn eigenlijk een beetje gehandicapt'

IQ-curve

Iemand met een IQ van 130 of meer op de schaal van Wechsler (WAIS of WISC) wordt als hoogbegaafd beschouwd. Dit betreft 2,3% van de bevolking.

Voor de universiteit is een IQ van 125 (Wechsler) of meer nodig. Minder kan ook, maar dan moet er heel hard gewerkt worden.

Voor 5% van de bevolking geldt dat zij een IQ van 125 of meer (Wechsler) heeft. Dat wil zeggen dat 2,7% van de bevolking een IQ heeft dat tussen de 125 en 130 (Wechsler) ligt.

Mensa, de mondiale vereniging voor hoogbegaafde volwassenen, richt zich op de 2% meest begaafde personen, dat wil zeggen personen met een IQ van ongeveer 132 of hoger op de schaal van Wechsler. Mensa gebruikt echter de schaal van Cattell (groepsgewijs af te nemen) en laat hoogbegaafden met een IQ van 147 of hoger op deze schaal toe*.

Voor de 2,3% van de bevolking met een IQ lager dan 70 (zeer zwakbegaafden ofwel verstandelijk gehandicapt) is heel veel aandacht. Voor de 2,3% met een IQ van 130 of hoger is naar verhouding veel minder aandacht, terwijl verondersteld kan worden dat zij net zo zorgbehoefstig zijn als hun 'collega's' aan het andere einde van de IQ-curve.

*Wij houden de schaalverdeling van Wechsler aan.

waar / niet waar?

'Hoogbegaafd en gek liggen verdacht dicht bij elkaar'

Aantal hoogbegaafde volwassenen

Tabel 2 Aantal hoogbegaafden			
<i>bevolking = 16.486.587 (januari 2009)*</i>			
hoogbegaafden	(IQ > 130)	(2,3%)	379.000
begaafden	(IQ > 125)	(5%)	824.000
hoogbegaafde kinderen			
en jongeren < 20 jaar	(IQ > 130)	(24%* van 379.000)	91.000
begaafde kinderen	(IQ > 125)	(24%* van 824.000)	198.000
hoogbegaafde volwassenen > 20 jaar			
begaafde	(IQ > 130)	(76%* van 379.000)	288.000
volwassenen > 20 jaar	(IQ > 125)	(76%* van 824.000)	626.000

*Bron: CBS, afgerond op duizendtallen

Het aantal begaafde Nederlanders - volwassenen én kinderen - bedraagt ruim 800.000. We hebben het dan over mensen met een IQ van 125 of hoger. Het aantal hoogbegaafde volwassenen (met een IQ van meer dan 130 en ouder dan 20 jaar) bedraagt een kleine 300.000. De grote vraag is: waar zijn deze 300.000 hoogbegaafde volwassenen te zien of te vinden?

Verondersteld kan worden dat de problemen en talenten van een deel van de begaafde Nederlanders (met een IQ van 125 of hoger) veel verwantschap vertonen met die van hoogbegaafde Nederlanders (met een IQ van 130 of hoger). Dat zou betekenen dat investeringen in hoogbegaafde volwassenen aan een grotere groep van meerbegaafde mensen ten goede komt.

Overigens hebben naar schatting zo'n 3 miljoen Nederlanders in hun dagelijks leven te maken met hoogbegaafden: ongeveer tien per hoogbegaafde, namelijk twee ouders of twee kinderen, één partner, twee vrienden, twee burens, twee docenten of collega's, één leidinggevende en één hulpverlener. In het belang van henzelf en dat van de hoogbegaafde zouden zij meer over hoogbegaafdheid moeten weten.

waar / niet waar?

'Hoogbegaafden? Nerds bedoel je!'

Functioneren hoogbegaafde volwassenen

Tabel 3 Psychisch en sociaal functioneren hoogbegaafden*		
goed	(succesvol en gelukkig)	30% - 50% = een ruim derde deel = 90.000 tot 140.000
matig	(halen er niet uit wat er in zit, onderpresterend, handhaven zich wel, maar hebben weinig meerwaarde voor de samenleving)	20% - 35% = een klein derde deel = 60.000 tot 100.000
slecht	(werkloos, dakloos, ongelukkig, vereenzaamd, verslaafd, crimineel, fysiek of psychisch ziek)	20% - 35% = een klein derde deel = 60.000 tot 100.000

*Educated Guess van de auteurs

Professionals die met hoogbegaafde kinderen en volwassenen te maken hebben, schatten dat ruim een derde deel van de hoogbegaafden goed functioneert, een klein derde deel matig functioneert en nog eens een klein derde deel slecht functioneert. Dit zijn zeer verontrustende schattingen.

Als van alle hoogbegaafde volwassenen er werkelijk 60.000 tot 100.000 maar matig functioneren, dan kan gesteld worden dat de samenleving veel prestaties, innovaties en producten misloopt.

En als er inderdaad nog eens zo'n zelfde aantal hoogbegaafden slecht tot zeer slecht functioneert, dan kost deze groep de samenleving veel geld in plaats van dat zij de samenleving iets oplevert. Het gaat hier dan namelijk om 60.000 tot 100.000 mensen die grotendeels of volledig uit de boot vallen. Zij nemen niet of nauwelijks deel aan het maatschappelijk verkeer.

Naar onze mening is het aantal hoogbegaafden dat matig of slecht functioneert veel hoger dan nodig is.

waar / niet waar?

'Iedereen is tegenwoordig hoogbegaafd'

Ministerie van Economische Zaken

Tabel 4 Hoogbegaafde beroepsbevolking

beroepsbevolking (15-64 jaar) = 7.726.000 (januari 2009)*

hoogbegaafde beroepsbevolking
 = 2,3% van de totale beroepsbevolking (op grond van de IQ-curve)
 = 178.000

*Bron: CBS, afgerond op duizendtallen

De hoogbegaafde beroepsbevolking bestaat uit circa 178.000 mensen. We komen deze mensen tegen in allerlei beroepen en functies op allerlei niveau. Zij zijn - met uitzondering van een honderdtal uitmuntend presterende en zeer succesvolle bekende of beroemde hoogbegaafden - niet zichtbaar. Dat betekent dat zij kans lopen om niet op de juiste wijze ingezet of ondersteund te worden.

Frank is machinist op een goederentrein in de haven van Antwerpen. Voorheen had hij een baan als technisch adviseur bij een luchthaven, maar moest daar afvloeien vanwege een reorganisatie. Hij maakte zijn carrièreswitch op 58-jarige leeftijd, gesteund door zijn hoge intelligentie en grote motivatie. Frank heeft het bijzonder naar zijn zin in deze praktijkgerichte functie vanwege de grote mate van vrijheid en het contact met ruige techniek.

Voor het ministerie van Economische Zaken valt op grond van onze ervaringen bovendien te stellen:

- dat het bedrijfsleven te weinig gebruik maakt van hoogbegaafde volwassenen
- dat er te weinig hoogbegaafde volwassenen op passende plekken (in geschikte banen) terecht komen
- dat er dus veel verspilling van talent is
- dat er derhalve te weinig innovatie en excellentie in het bedrijfsleven te zien valt
- dat er minder toegepast onderzoek op hoog niveau plaatsvindt dan mogelijk is
- dat onze kenniseconomie zwakker dan nodig is
- dat de positie van Nederland in de wereldeconomie sterker kan zijn
- dat er minder specialisten van elders 'ingevlogen' hoeven worden, als het potentieel van Nederlandse hoogbegaafden beter benut wordt

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Tabel 5 Aantal hoogbegaafden met een uitkering

aantal uitkeringsgerechtigden = 1.305.000 (januari 2009)*

aantal uitkeringsgerechtigde hoogbegaafden op grond van de IQ-curve
= 2,3% van het totaal aantal uitkeringsgerechtigden
= 30.000

aantal uitkeringsgerechtigde hoogbegaafden op grond van ruwe schattingen (tabel 3)
= alle slecht tot zeer slecht functionerende hoogbegaafden
= 20% - 35% van het totaal aantal hoogbegaafden
= minimaal 60.000

*Bron: CBS, afgerond op duizendtallen

Op grond van de IQ-curve, die aangeeft dat 2,3% van de bevolking hoogbegaafd is, zou men verwachten dat er jaarlijks 30.000 hoogbegaafden een beroep doen op een uitkering. Wij denken dat dit aantal veel hoger is.

Uitgaande van de veronderstelling dat 20% - 35% van de hoogbegaafden slecht tot zeer slecht functioneert (zie tabel 3), en uitgaande van de veronderstelling dat deze hele categorie (en verder niemand uit de andere twee categorieën) een beroep op een uitkering doet, dan zou het om minimaal 60.000 hoogbegaafden met een uitkering gaan.

Voor het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid valt op grond van onze ervaring bovendien te stellen:

- dat er veel onnodig ziekteverzuim is, omdat hoogbegaafden op te lage posities of in totaal verkeerde banen terecht komen
- dat er veel onnodig ziekteverzuim is, omdat collega's, leidinggevendenden, werkgevers, personeelsfunctionarissen en dergelijke onhandig omgaan met hoogbegaafden (en vice versa)
- dat hoogbegaafden onevenredig vaak betrokken zijn bij ontslag
- dat er onder hoogbegaafden veel onnodig en schadelijk verloop is
- dat hoogbegaafden onnodig vaak en te lang in een uitkerings situatie verkeren
- dat hoogbegaafden vaak niets hebben aan de standaard re-integratietrajecten van het UWV, omdat die niet op hoogbegaafden zijn toegesneden en volledig voorbij gaan aan de speciale kenmerken van deze groep
- dat hoogbegaafden om dezelfde reden vaak niets hebben aan standaard hulpverleningstrajecten in GGZ, maatschappelijk werk, bijstandssituaties, schuldsanering, jongerenwerk en reclassering
- dat er sprake is van veel weggegooid geld, onnodig leed en gemiste kansen

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Tabel 6 Aantal hoogbegaafden in de GGZ

aantal mensen dat jaarlijks gebruik maakt van de GGZ = 800.000 (januari 2009)*

aantal hoogbegaafden in de GGZ op grond van de IQ-curve
 = 2,3% van alle mensen die gebruik maken van de GGZ
 = 18.000

aantal hoogbegaafden in de GGZ op grond van ruwe schattingen (tabel 3)
 = alle slecht tot zeer slecht functionerende hoogbegaafden
 = 20% - 35% van alle hoogbegaafden
 = minimaal 60.000

* Bron: Volkskrant

Op grond van de IQ-curve, die aangeeft dat 2,3% van de bevolking hoogbegaafd is, zou men verwachten dat er jaarlijks 18.000 hoogbegaafden gebruik maken van de GGZ. Wij denken dat dit aantal veel hoger is.

Uitgaande van de veronderstelling dat 20% - 35% van alle hoogbegaafden slecht tot zeer slecht functioneert (zie tabel 3), en uitgaande van de veronderstelling dat deze hele categorie (en verder niemand uit de andere twee categorieën) een beroep op de GGZ doet, dan zou het om minimaal 60.000 hoogbegaafden gaan.

Voor het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport valt op grond van onze ervaringen bovendien te stellen:

- dat volwassen hoogbegaafden steen en been klagen over het feit dat hulpverlening niet op hen is toegesneden
- dat hulpverleners in de somatische en in de psychische zorg niet weten hoe ze met hoogbegaafden moeten omgaan - er is daarover ook nauwelijks informatie en onderzoek voorhanden

- dat de sociaal-maatschappelijke dienstverlening zo mogelijk nog minder toegesneden is op hoogbegaafden
- dat er veel misdiagnostiek rond hoogbegaafde volwassenen bestaat: met name wordt veel te vaak ADHD, autisme of een persoonlijkheidsstoornis gediagnosticeerd
- dat er in de somatische, maar vooral ook in de psychische hulpverlening veel vooroordelen rond hoogbegaafdheid bestaan die misdiagnostiek in de hand werken
- dat hoogbegaafden bijzonder kwetsbaar zijn voor depressie (vaak al op jonge leeftijd), burnout, verslavingen en slaapproblemen en dat deze problemen in relatie tot hoogbegaafdheid aangepakt en opgelost moeten worden
- dat hoogbegaafden vaak meerdere en soms meerdere langdurige hulpverleningstrajecten doorlopen voordat zij goed geholpen worden (zijn) - als zij al ergens goed geholpen worden
- dat hoogbegaafdheid soms nog wel wordt onderkend, maar dat bij hulpverleners vervolgens totaal niet bekend is wat dit voor iemands leven en geluk betekent en hoe dit in goede banen te leiden is
- dat veel hoogbegaafde ouders hun onmacht ten aanzien van het omgaan met hoogbegaafdheid doorgeven aan hun hoogbegaafde kinderen
- dat dit leidt tot scheefgroei (met alle kosten en maatschappelijke verliezen van dien) bij hun kinderen
- dat hoogbegaafden onevenredig veel vertegenwoordigd zijn in de maatschappelijke uitval: zwervers, RIBW-ers, verslaafden, langdurig (psychisch) zieken etc.
- dat voor 'zwakbegaafde' volwassenen in de GGZ van alles gedaan en geregeld wordt en voor hoogbegaafde volwassenen niets, dat de zorgbehoefte van hoogbegaafden onderschat wordt, zowel wat betreft omvang als wat betreft inhoud
- dat - als gevolg van het bijzonder sensitieve neurologische systeem van hoogbegaafden - met name antidepressiva, antipsychotica en slaapmedicatie in te hoge doseringen voorgeschreven worden, terwijl met name pijnstillers in te lage doseringen voorgeschreven worden

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Tabel 7 Aantal hoogbegaafde drop-outs in onderwijs

aantal voortijdige schoolverlaters in VO en MBO = 50.000 per jaar (januari 2009)
aantal uitvallers in HBO en WO = 28.000 per jaar (januari 2009)**

aantal hoogbegaafde drop-outs (*per jaar!*) op grond van de IQ-curve
= 2,3% van alle drop-outs
= 1800

aantal hoogbegaafde drop-outs (*in de totale populatie!*) op grond van ruwe schattingen (tabel 3)
= de helft van alle slecht (tot zeer slecht) functionerende hoogbegaafden
= de helft van 20% - 35% van alle hoogbegaafden
= minimaal 30.000

*Bronnen: www.voortijdigschoolverlaten.nl en CBS, afgerond op duizendtallen

Op grond van de IQ-curve, die aangeeft dat 2,3% van de bevolking hoogbegaafd is, zou men verwachten dat er jaarlijks 1800 hoogbegaafde drop-outs te betreuen zijn. Wij denken dat dit aantal veel groter is.

Voor de totale populatie van hoogbegaafden schatten wij dat ongeveer de helft van alle slecht tot zeer slecht functionerende hoogbegaafden (i.e. de helft van 20-35% van alle(!) hoogbegaafden) een onderwijs-drop-out betreft. Het gaat dan om minimaal 30.000 hoogbegaafde drop-outs.

Voor het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap valt op grond van onze ervaringen bovendien te veronderstellen:

- dat voor veel hoogbegaafde kinderen de keuze van de vervolgopleiding te laag uitvalt wegens hun onderpresteren in primair en secundair onderwijs
- dat veel hoogbegaafde jongeren een verkeerde vervolgopleiding kiezen door ondeskundige begeleiding van hun beroepskeuze
- dat veel hoogbegaafde jongeren op MBO, HBO en WO afhaken door dit onderpresteren en deze verkeerde beroeps- en opleidingskeuzen
- dat hoogbegaafde kinderen die op MAVO, VMBO, MBO en soms ook HBO terecht komen daar onevenredig vaak uitvallen, omdat zij op veel vlakken totaal geen aansluiting ervaren met de overige leerlingen
- dat veel hoogbegaafde studenten die op het WO terecht komen daar uitvallen omdat het academisch milieu niet is wat hen voor ogen stond: zij haken teleurgesteld en gedesillusioneerd af
- dat onevenredig veel leerlingen die van 'lange leerroutes' (bijvoorbeeld MAVO-HAVO-HBO-Universiteit) gebruik maken hoogbegaafd zijn
- dat in na- en bijscholingen onevenredig veel hoogbegaafden aanwezig zijn, namelijk degenen die later in hun leven alsnog proberen op te klimmen
- dat veel hoogbegaafde jongeren en volwassenen extra of andere aanwijzingen nodig hebben om te (leren) studeren dan die welke zij op de middelbare school krijgen (kregen)
- dat er veel ziekteverzuim en uitval onder hoogbegaafde docenten bestaat (omdat zij niet genoeg uitgedaagd worden), terwijl zij broodnodig zijn als rolmodel voor hoogbegaafde leerlingen en studenten
- dat er te weinig echt toonaangevend wetenschappelijk onderzoek wordt verricht, omdat hoogbegaafde studenten en docenten te weinig of een verkeerd soort academische ruimte krijgen

Organisatiegraad hoogbegaafde volwassenen

Tabel 8		Koepel Hoogbegaafdheid	
Mensa	3600 leden		
Pharos	?	(aantal leden is interne informatie)	
Choochem	400 leden		
Hint	650 leden		
Totaal	± 5000 leden =	een kleine 2% van de totale populatie hoogbegaafde volwassenen (ervan uitgaande dat de ouders van hoogbegaafde kinderen, verenigd in Pharos, Choochem en Hint, vaak zelf ook hoogbegaafd zijn)	

Bron: Koepel Hoogbegaafdheid

Uitgaande van 300.000 hoogbegaafde volwassenen kan gesteld worden dat ruim 98% van hen maatschappelijk onzichtbaar en onvindbaar is.

Daarnaast lopen er in Nederland zo'n 1000 'ongeorganiseerde', maar wel zichtbare, namelijk succesvolle en in zekere mate beroemde hoogbegaafde volwassenen rond. Dat maakt dat niet 2%, maar een kleine 3% van de hoogbegaafde volwassenen zichtbaar en vindbaar is.

De rest, 97% van de hoogbegaafde volwassenen, is nog steeds zoek. Zij komen niet in statistieken voor. Er wordt geen onderzoek naar hen gedaan. Er wordt geen aangepast beleid voor hen ontwikkeld. En er is geen zicht op hun wel en wee.

Henk is huisschilder en is dat altijd met veel plezier geweest. Enkele jaren geleden deed hij voor de grap de Mensatest en werd tot zijn verbazing, maar ook wel tot zijn stille weten, zeer hoogbegaafd bevonden.

Henk is dyslectisch, wat maakte dat hij na de lagere school naar het ITO ging. Hij merkte dat hij verdergaande belangstelling had dan zijn klasgenoten en later zijn vakgenoten. Hij kon met al zijn opdrachtgevers en huiseigenaren uitstekend uit de voeten: hij had steeds gespreksstof te over en kon zich goed inleven in andere mensen en wat hen bewoog.

Gezien de fysieke beperkingen waarmee Henk momenteel kampt, overweegt hij alsnog een studie op universitair of HBO-niveau aan te vatten.

Bestaande aandacht voor hoogbegaafde volwassenen

Tabel 9 Bestaande behandelings-, begeleidings- en voorlichtingsactiviteiten voor (vastgelopen) hoogbegaafde volwassenen

Trainingen	In de afgelopen jaren zijn binnen en buiten Mensa enkele trainingen en cursussen voor hoogbegaafde volwassenen gegeven ('Leren leren', 'Meesterschap', 'Loopbaanavontuur', 'Vlieglessen voor vreemde vogels', 'Hoogbegaafd! Wat nu?'), die bijzonder enthousiast ontvangen zijn. Hiervoor is beslist meer ruimte.
Workshops	Elk jaar worden door het Fonds Hoogbegaafdheid (op de Dag van de Hoogbegaafdheid), door Mensa en door aanverwante instanties workshops (voor volwassenen) gegeven over diverse aspecten van hoogbegaafdheid die druk bezocht worden.
Loopbaancoaching	Er is een aantal - op één hand te tellen - algemeen gecertificeerde coaches actief, dat verstand heeft van hoogbegaafdheid. Er is een veel groter aantal oncertificeerde coaches voor hoogbegaafden actief, dat niet altijd evenveel verstand van hoogbegaafdheid lijkt te hebben.
Psychotherapie	Er is één psychotherapeut voor hoogbegaafde volwassenen actief, die zich volledig in deze doelgroep gespecialiseerd heeft. Wegens enorme belangstelling is haar wachtlijst sinds enige tijd gesloten. Daarnaast zijn er enkele psychotherapeuten actief die zich mede maar niet uitsluitend richten op hoogbegaafde volwassenen. Zij hebben van deze doelgroep echter niet hun specialisme gemaakt.
Psychiatrische zorg	Er zijn ons in Nederland vier psychiaters bekend die redelijk onbevooroordeeld staan ten opzichte van hoogbegaafden. De overigen delen hoogbegaafden (ons inziens ten onrechte) meestal direct in bij de mensen met persoonlijkheidsstoornissen.
Psychologische zorg	Er zijn geen psychologen bekend die uitsluitend hoogbegaafde volwassenen behandelen. Er zijn er wel enkele die zelf hoogbegaafd zijn en die hoogbegaafde volwassenen met verstand van zaken begeleiden. Zij melden behoefte te hebben aan aanvullende kennis.
Counseling	Er zijn enkele counselors bekend die uitsluitend hoogbegaafden begeleiden.
Boeken	Er zijn de afgelopen jaren enkele boeken voor hoogbegaafde volwassenen verschenen. Zij zijn positief ontvangen, vinden gretig aftrek en worden regelmatig aan andere hoogbegaafden doorgegeven en uitgeleend.
Artikelen	Internationale wetenschappelijke artikelen over hoogbegaafde volwassenen zijn er bijna niet. Nederlandse auteurs (Corten, Kooijman, Kuipers, Nauta) schreven de laatste jaren enkele wetenschappelijke en semi-wetenschappelijke artikelen.

tabel - vervolg van pg 24

Lezingen	Enkele Nederlandse deskundigen op het gebied van hoogbegaafde volwassenen hielden de afgelopen jaren in het hele land (en ook op buitenlandse congressen) lezingen die enthousiast ontvangen zijn.
Onderzoek	Er zijn de afgelopen jaren (in Nederland) twee onderzoeken onder hoogbegaafde volwassenen verricht. Het Delphi-onderzoek en een onderzoek naar partnerrelaties (universiteit van Groningen). Er zijn echter talloze onderzoeksvragen die dringend om opheldering vragen.

Er is in het afgelopen decennium in Nederland wel enige aandacht voor hoogbegaafde volwassenen ontstaan. Die wordt bijzonder enthousiast ontvangen.

Er lijkt ruimte voor méér. En vooral ook voor meer kwalitatief goede aandacht - wat betreft inhoud en uitvoering op een hoog niveau, en met veel praktische toepassingen en concrete handvaten.

Opmerkelijk is dat er op managementcursussen en -opleidingen (van bijvoorbeeld een organisatie als de Baak of de Universiteit Nyenrode) geen enkele aandacht voor hoogbegaafdheid is.

Ook op universiteiten is er merkwaardig weinig aandacht voor onderzoek naar hoogbegaafde volwassenen.

Eveneens opmerkelijk is het dat binnen de GGZ voor volwassenen een ongekende aversie en weerstand bestaat tegen het thema hoogbegaafdheid.

waar / niet waar?

'Hoogbegaafden kunnen zichzelf wel redden'

Overheidsaandacht voor hoogbegaafde volwassenen

Tabel 10 Overheidsinvesteringen in hoogbegaafden	
kinderen en jongeren tot 18 jaar (2009) ± 20% van de bevolking	10 miljoen*
volwassenen vanaf 18 jaar (2009) ± 80% van de bevolking	4x zoveel hoogbegaafden = 4x 10 miljoen ????

*Bron: Staatscourant

Hoogbegaafde volwassenen staan in vergelijking met hoogbegaafde kinderen volkomen in de kou. Zou de overheid evenredig veel in hoogbegaafde volwassenen willen investeren als zij in hoogbegaafde kinderen investeert, dan zou er eenmalig 40 miljoen op tafel moeten komen...

Juffrouw Antje was bibliothecaresse en werd al op 27-jarige leeftijd directrice van de Deventer Leeszaal. Ze zou dat altijd blijven doen. 'Kleurrijk, belezen, markant en daadkrachtig', zo werd ze getypeerd bij haar afscheid in 1978. Ze werd toen zowel geridderd als ereburger van de stad.

Wat had ze zoal bereikt? Ze zorgde voor een nieuw gebouw voor de bibliotheek. Ze legde de grondslag voor een geheel nieuw, landelijk indelingssysteem voor boeken, dat nog steeds wordt gebruikt. Dat werkte ze in haar vrije tijd verder uit. Ze was medeoprichter van een bibliotheek- en documentatieacademie. Zij was een juffrouw van de oude stempel (en liet zich ook altijd zo noemen), maar 'op een leuke manier'.

Wat ze ook deed, ze deed het met passie. Op een gegeven moment ging ze op eigen kosten met vervroegd pensioen, om plaats te maken voor nieuwe jonge mensen. Haar collega's waren allemaal stomverbaasd, er was geen conflict of zo. Regelingen bestonden daarvoor toen nog niet. Maar het typeerde haar wel. Juffrouw Antje is 94 jaar geworden. Wie wist dat zij - vermoedelijk - hoogbegaafd was?

Dringende vragen en intrigerende ideeën

Tabel 11 Mogelijke spraakmakende projecten

‘Excelleren mag’

Welke taal- en cultuuraspecten werken het mogen excelleren tegen? Wat zijn aanverwante, vóór- of achterliggende noties? Welke factoren beïnvloeden een cultuuromslag in deze? Waar liggen aangrijpingspunten om veranderingen te bewerkstelligen?

‘Van aanpassen naar inpassen’

Hoogbegaafden dwingen om zich aan te passen aan een werkplek levert meestal veel ellende op - zowel voor de werkgever als voor de hoogbegaafde zelf. Beter is het om (waar dit economisch voordelig is) werkplekken en functies aan te passen aan hoogbegaafden. Hoe moet dat en hoe kunnen werkgevers en hoogbegaafden daarin ondersteund worden?

‘Hoogbegaafden helpen hoogbegaafden’

Hoe worden hoogbegaafden in de GGZ geholpen? Welke behandelstrategieën zijn voor hen geschikt en welke niet? Is het zinvol om hoogbegaafde cliënten door hoogbegaafde hulpverleners te laten begeleiden? Levert dat andere resultaten op?

‘De super-LTS’

Enkele speciaal geselecteerde docenten laten een groep praktisch gerichte hoogbegaafden in een vakantiemaand met alle apparaten en technieken van de LTS kennismaken. Per toepassing is er een sterk gecondenseerd stukje theorie om zelf te bestuderen. In de laatste week maakt iedereen een meesterstuk. Een kweekplaats van allround ambachtslieden?

‘Hoogbegaafde vrouwen naar de top!’

Wat maakt dat slimme vrouwen de top bereiken? Wat maakt dat hoogbegaafde meisjes niet tot de top doordringen? Hoe kunnen hoogbegaafde vrouwen (aan de top) hoogbegaafde meisjes helpen?

‘Hangplekken voor hoogbegaafden’

Waar zijn de plaatsen (op internet of in real life) waar hoogbegaafden floreren, waar hun gaven tot bloei komen? Wat kunnen we daarvan leren omtrent de factoren die maken dat hoogbegaafden creatief zijn, dat zij hun talenten kunnen uitbouwen en in dienst stellen van hun omgeving en van de samenleving?

‘Universiteit als veilige broedplaats’

Wat maakt dat hoogbegaafde studenten graag aan de universiteit vertoeven en er werkelijk iets leren? Wat maakt dat hoogbegaafde docenten aan de universiteit floreren? Welke factoren hebben een remmende invloed op vernieuwend onderzoek? Waaraan moet een broedplaats voor intelligente en innovatieve ideeën voldoen?

tabel - vervolg van pg 27

'Hoogbegaafden-nesten'

Hoe is het om in een gezin met louter of veel hoogbegaafden op te groeien? Wat maakt dat de hoogbegaafde vogeltjes gezond het nest verlaten? Waar en hoe kunnen hoogbegaafden-nesten ondersteund worden? Wat zijn steunende en wat zijn ondermijnende gezinsprocessen inzake hoogbegaafdheid?

'Multifuncties in het MKB'

Sommige hoogbegaafden zijn bijzonder geschikt om als manusje van alles te dienen, als mini-stafafdeling van het MKB. Van juridische zaken tot strategieondersteuning via P&O, ARBO en gebouwbeheer. Experimenteer met vacatureteksten en wervingsprogramma's.

'Hoogbegaafd of gestoord?'

Waarin liggen precies de verschillen tussen hoogbegaafdheid en ADHD, Asperger, manisch depressief, randpsychotisch of persoonlijkheidsstoornis? Hoe kunnen hulpverleners ondersteund worden in het maken van dit onderscheid?

'Intelligente drop-out op de lange mars'

Zijn er in het onderwijs veel hoogbegaafden onder de drop-outs? Waardoor vallen zij uit? Heeft het zin om drop-outs te testen op hun intelligentie? Wat doe je vervolgens met gedetecteerde hoogbegaafde drop-outs? Belanden deze intelligente drop-outs na verloop van tijd op de lange leerroute? Hoe kun je hen daar sneller doorheen helpen?

'Vooroordelen ontmaskerd'

Wat kan er op het gebied van cabaret, humor, strips e.d. gedaan worden om de vooroordelen tegenover hoogbegaafden onderuit of bewust te maken? Valt er een effectieve communicatiestrategie te ontwikkelen om het imago van hoogbegaafden in een positieve richting te beïnvloeden?

'Keurmerk hoogbegaafdheid'

Waarvoor zou een keurmerk - een etiket 'geschikt voor hoogbegaafden'- van toepassing (en van nut) kunnen zijn? Voor hulpverleners? Voor producten en diensten? En hoe bepaal je wie en wat het keurmerk verdienen?

'Leerling, gezel en meester'

Veel hoogbegaafden vervelen zich dood op school en leren er niets. Maak weer een leerling-gezel-meesterstelsel voor een aantal ambachtelijke beroepen, waarbij je onder leiding van een leraar geleidelijk al doende het vak leert. Als je gezel bent, reis je langs een aantal meesters. Je maakt een meesterstuk en krijgt een erkend diploma. Ook voor sommige oudere ambachtsmensen een leuke impuls.

Er leven bij hoogbegaafde volwassenen, maar ook bij de professionals die hen begeleiden, veel vragen die op een snel en accuraat antwoord wachten. Er moeten prioriteiten gesteld worden, zodat er geen versnippering en ad hoc invulling van initiatieven plaatsvindt. Sprankelende ideeën voor veranderingsprojecten zijn er in elk geval te over!

